

ผลการสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตนต่อความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน
และพฤติกรรมการส่งเสริมการควบคุมโรคโลหิตจางธาลัสซีเมียของอาสาสมัคร
สาธารณสุขกรุงเทพมหานคร*

Effects of Self-Efficacy Promotion on Knowledge, Perceived
Self-Efficacy and Promoting Thalassemia Control Behavior among
Bangkok Health Volunteers

วัชรารภรณ์ สิมศิริวัฒน์, พย.ม.** Watcharaporn Simsiriwat, M.N.S.
สุวรรณา จันทร์ประเสริฐ, ส.ด.*** Suwana Junprasert, Dr.P.H.
นิสากร กรุงไกรเพชร, ส.ด.**** Nisakorn Krungkraipetch, Dr.P.H.

บทคัดย่อ

ประชากรไทยป่วยด้วยโรคโลหิตจางธาลัสซีเมียมากเป็นอันดับหนึ่งของโลก และปัจจุบันยังไม่สามารถควบคุมโรคนี้ได้ตามเป้าหมาย การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบกึ่งทดลองสองกลุ่มวัดผลก่อนและหลังการทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตนต่อความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน และพฤติกรรมการส่งเสริมการควบคุมโรคโลหิตจางธาลัสซีเมียในชุมชนของอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร เขตประเวศ กรุงเทพฯ จำนวน 64 คน และสุ่มเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 32 คน กลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมการสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยประยุกต์แนวคิดการสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตนของแบนดูราเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการอบรมตามปกติ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความรู้ แบบสอบถามการรับรู้ความสามารถของตน และแบบสอบถามพฤติกรรมการส่งเสริมการควบคุมโรคโลหิตจางธาลัสซีเมีย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา และการทดสอบค่าทีแบบอิสระ ผลการวิจัย พบว่า

กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยการเปลี่ยนแปลงความรู้ การรับรู้ความสามารถของตนและพฤติกรรมการส่งเสริมการควบคุมโรคโลหิตจางธาลัสซีเมียหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 16.69$, $t = 16.78$, $t = 22.12$, $p < .05$ ตามลำดับ) ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า พยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนควรนำรูปแบบการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดอบรมเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตนของอาสาสมัครสาธารณสุขในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมการส่งเสริมการควบคุมโรคโลหิตจางธาลัสซีเมียต่อไป

คำสำคัญ: โรคโลหิตจางธาลัสซีเมีย การสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตน การรับรู้ความสามารถของตน อาสาสมัครสาธารณสุข

Abstract

Globally, the number of Thai population suffering from thalassemia is the first most recorded. It has not been controlled to meet the goal. This quasi-experimental two groups pretest-posttest research aimed to examine the

* วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาสำหรับนิสิตชาวไทย ประจำปีงบประมาณ 2558

** พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ โรงพยาบาลสิรินธร สำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร

*** รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาการพยาบาลชุมชน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการพยาบาลชุมชน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

effects of self-efficacy enhancement on knowledge, perceived self-efficacy, and behavior towards health promotion to control thalassemia among village health volunteers of Bangkok metropolitan. Multi-stage random sampling was used to recruit a sample of 64 health volunteers in Prawet district, Bangkok. Then, random assignment was carried out to assign the sample into an experimental and a control groups for 32 each. The experimental group received four-week activities of self-efficacy enhancement program developed by the researcher based on Bandura's self-efficacy concept while the control group received usual activities. Data were collected by using questionnaires of knowledge, perceived self-efficacy and health promoting behavior to control thalassemia. Descriptive statistics and independent t-test were used to analyze the data. The results revealed that after completion of the intervention, the experimental group had mean scores change of knowledge, perceived self-efficacy and health promoting behavior to control thalassemia significantly higher than those in the control group ($t = 16.69$, $t = 16.78$, $t = 22.12$, $p < .05$, respectively). These findings indicate that community nurse practitioners should apply this program to increase self-efficacy perception among village health volunteers in other communities. Consequently, health promoting behavior to control thalassemia would be enhanced.

Keywords: thalassemia, self-efficacy, perceived self-efficacy, health volunteers

ความสำคัญของปัญหา

โรคโลหิตจางธาลัสซีเมีย (Thalassemia) เป็นโรคทางพันธุกรรม ประชากรโลก ร้อยละ 5 เป็นพาหะของโรคนี้ และทั่วโลกมีทารกเกิดใหม่ป่วยเป็นโรคธาลัสซีเมีย

ประมาณ 350,000 รายต่อปี ประเทศไทยมีความชุกของโรคมากเป็นอันดับหนึ่งของโลก (กิตติ ต่อจรัส, 2555) คิดเป็นร้อยละ 1 ของประชากร และเป็นพาหะร้อยละ 30-40 ของประชากร ในหนึ่งปีจะมีเด็กเกิดใหม่ป่วยประมาณ 12,125 ราย โรงพยาบาลสิรินธร พบว่า พ.ศ. 2550 มีเด็กเกิดใหม่เป็นโรค จำนวน 22 คน คิดเป็น 11.56 ต่อพันประชากร ในระยะเวลา 6 ปี มีผู้ป่วยใหม่เพิ่มเป็น 231 คน คิดเป็น 21.30 ต่อพันประชากร (สำนักการแพทย์, 2555) ปัญหาที่สำคัญในขณะนี้ คือ ผู้ป่วยและผู้ที่เป็นพาหะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ประเวศ วะสี, 2555) พยาธิสภาพของโรคส่งผลให้ผู้ป่วยเจริญเติบโตไม่สมวัย ทำงานหนักไม่ได้ มีปมด้อยที่เจ็บป่วยบ่อย อับอายที่มีโรคพันธุกรรมในครอบครัว (นุจรี ไชยมงคล, 2548) หากเป็นชนิดรุนแรง ทารกเสียชีวิตในครรภ์หรือแรกคลอด ร้อยละ 100 ส่วนมารดาจะมีครรภ์เป็นพิษทำให้เสียชีวิตได้ (ประเวศ วะสี, 2555) ชนิดที่ไม่รุนแรง ต้องรักษาตลอดอายุขัย รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาประมาณปีละ 5,000-6,000 ล้านบาท (รายงานการประชุมธาลัสซีเมียแห่งชาติ, 2555)

รัฐบาลได้จัดทำ “คำประกาศ ส่งเสริม ป้องกัน และควบคุมโรคโลหิตจางธาลัสซีเมีย และฮีโมโกลบินผิดปกติของประเทศไทย” (มูลนิธิโรคโลหิตจางธาลัสซีเมียแห่งประเทศไทย, 2549) ถือเป็นนโยบายแห่งชาติ (national policy) เพื่อเป็นแนวทางในการควบคุมโรคโลหิตจางธาลัสซีเมีย โดยเน้นการตรวจคัดกรองทุกระดับ ครอบคลุมทุกพื้นที่ ประชากรวัยเจริญพันธุ์ต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับโรค ร้อยละ 100 (มูลนิธิโรคโลหิตจางธาลัสซีเมียแห่งประเทศไทย, 2549) การควบคุมโรคต้องเริ่มตั้งแต่ระดับชุมชนโดยการกระจายความรู้สู่ประชาชนทุกครัวเรือน เน้นตรวจคัดกรองตั้งแต่ระดับปฐมภูมิ คัดกรองก่อนตั้งครรภ์หรือไตรมาสแรกของการตั้งครรภ์ เพื่อลดผู้ป่วยและผู้เป็นพาหะรายใหม่ แต่การกระจายความรู้ให้ครอบคลุมต้องอาศัยเจ้าหน้าที่จำนวนมาก การส่งเสริมความสามารถให้แก่อาสาสมัครสาธารณสุขจึงเป็นกลวิธีหนึ่งในการกระจายความรู้สู่ประชาชน แต่การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขที่ผ่านมา ยังขาดความรู้ ทักษะและแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน (อัจฉริยา ยินดีสุข, 2551) การสำรวจความรู้เกี่ยวกับโรคโลหิตจางธาลัสซีเมียของอาสาสมัครสาธารณสุขพบว่า รู้จักโรคโลหิตจางธาลัสซีเมียเพียงร้อยละ 12.10 และ